

FRAMTIDENS BEFOLKNING

I EUROPA OCH SOVJETUNIONEN

Av professor *CARL-ERIK QUENSEL*, Lund

NÄR kriget efter nära sex år nu slutat framträder ur spillrorna ett nytt Europa med helt ändrade förhållanden icke minst i befolkningsavseende. I befolkningsavseende ha krigsåren mestadels inneburit en våldsamt rubbning av den normala utvecklingen och ännu kan man icke överblicka ställningen för närvarande. De befolkningsproblem, som före kriget voro aktuella i flera stater, s. s. farhågor för folkminskning, ha genom kriget måhända ytterligare försvårats och betydande förskjutningar i relationerna mellan skilda staters befolkningsstorlek ha skett.

Vid krigsutbrottet, närmare bestämt vid årsskiftet 1939—1940, torde folkmängden i Europa ha uppgått till 400 miljoner och folkmängden i Sovjetunionen till något mer än 170 miljoner. (Enär man inom Sovjetunionen icke gör någon närmre åtskillnad mellan den europeiska delen och den asiatiska delen må det vara tillåtet i detta sammanhang att med »Europa» avse Europa exklusive den europeiska delen av Sovjetunionen utan att därmed vilja betona någon särskild motsättning mellan Europa och Sovjetunionen.)

Folkmängden i större områden och förändringarna däri under de sista fem förkrigsåren framgår av nedstående tablå.

Område	Folkmängd i miljoner		Relativ fördelning i ‰	
	1934—1935	1939—1940	1934—1935	1939—1940
Nordeuropa	19,6	20,0	35	35
Storbrittanien med Irland	50,0	50,8	90	88
Västeuropa	59,0	59,5	106	104
Mellaneuropa	101,5	105,1	183	183
Sydeuropa	75,1	77,1	135	134
Östeuropa med Balkan	84,6	87,9	152	153
Sovjetunionen	165,8	174,0	299	303
Summa	555,6	574,4	1,000	1,000

Till Nordeuropa har härvid hänförs de skandinaviska länderna samt Estland och Lettland, medan däremot Litauen räknats till Östeuropa. Västeuropa inkluderar Frankrike, Belgien, Nederländerna och Luxemburg, medan Mellaneuropa omfattar Tyskland (med Österrike), Schweiz, Tjeckoslovakien och Ungern. Sydeuropa omfattar Spanien, Portugal och Italien.

Under de fem åren 1935—1939 torde folkökningen i Europa inklusive Sovjetunionen ha varit icke fullt 19 miljoner eller cirka 3,4 %, varvid nära hälften av ökningen kommer på Sovjetunionens vidkommande. Fördelningen på olika områden har också undergått en viss förskjutning och Västeuropas (inkl. England) folkmängd har minskat något i förhållande till den totala befolkningen, medan Sovjetunionen ökat i motsvarande grad.

Beskaffenheten av och folkmängden i det Europa, som kommer att framträda efter krigets slut, te sig som synnerligen ovissa storheter. Huru stora de direkta och de indirekta krigsförlusterna (civilbefolkningens förluster genom bombningar, sjukdomar, umbäranden m. m.) ha varit, kan näppeligen bedömas med någon större klarhet men att de på sina håll varit kolossala torde icke vara överdrivet. Till de indirekta krigsförlusterna måste även räknas den minskning i de föddas antal, som blivit en följd av kriget, ehuru minskningen i åtskilliga västeuropeiska länder icke varit av någon större omfattning och icke på något sätt kan jämföras med förhållandena under förra världskriget.

Under 1930-talet rådde folkökning i nästan varje europeiskt land. Österrike var härvidlag ett undantag, där man dock kunde säga att exceptionella omständigheter rådde och att folkminskningen tedde sig som en anpassning från förgångna tiders förhållanden till de nya. Ett annat än mer betydelsefullt undantag var Frankrike, där den sedan länge låga nativiteten under slutet av 1930-talet understeg antalet döda, ehuru den naturliga folkminskningen delvis upphävdes av ett inflyttningsöverskott. Men trots ett större eller mindre födelseöverskott i övriga stater hade samtliga stater i norra, västra och mellersta Europa sina befolkningsproblem.

Om man i stället för att ange födelseöverskottet karakteriserar befolkningssituationen med det s. k. reproduktionstalet, som efter eliminering av olikheter i åldersfördelningen bättre anger den verkliga innebörden av fruktsamhetens och mortalitetens inbördes relation, erhålles i nyss nämnda delar av Europa ett tal under värdet 1, (vilket värde svarar mot en i längden konstant folkmängd). I Sverige har det som bekant under åren 1933—1934

varit nere i 0,72, ehuru nativitetsökningen sedan dess inneburit en avsevärd förbättring. Sveriges tal torde hava varit det lägsta i Europa och icke ens Frankrike med sin folkminskning har uppvisat ett lägre reproduktionstal.

I Norge har siffran varit obetydligt högre, medan läget däremot tett sig betydligt ljusare i Danmark och Finland med ett reproduktionstal mellan 0,9 och 1,0.

I England har befolkningsläget varit ungefär detsamma som i Sverige, måhända något bättre och reproduktionstalet har där legat mellan 0,7 och 0,8. I Tyskland var det år 1933 lika lågt som i Sverige, ehuru utvecklingen därstädes sedan gick i riktning mot betydligt ökade födelsetal fram till krigsutbrottet. (Jfr artikeln »Befolkningsutvecklingen i Tyskland efter år 1933» i denna tidskrift 1944.)

I västra Europa är det endast Nederländerna, som uppvisat en gynnsam befolkningsutveckling och reproduktionstalet har därstädes varit betydligt över 1, ehuru det icke uppnått sådana värden som i östra och södra Europa.

I östra och södra Europa ha däremot farhågor för folkminskning varit synnerligen inaktuella. Väl har nativitetsnedgång även därstädes varit regel men nativiteten ligger alltjämt på en högre nivå. Visserligen har i det fascistiska Italien en befolkningspolitik förts för att förhindra ytterligare nativitetsnedgång (dock utan större effekt) men den har näppeligen varit föranledd av farhågor för snart kommande folkminskning.

Att de regionala olikheterna i nativitet och reproduktion föranleder en förskjutning av tyngdpunkten i Europa mot söder och öster är tydligt. I vilken mån en sådan utveckling skall bedömas som gynnsam eller ogynnsam är en fråga, som ter sig väsentligt olika alltefter utgångssynpunkterna, men man måste bedöma den såsom en realitet och att utvecklingen fortskrider sakta men säkert i den nu inslagna riktningen försåvitt inga enorma stadigvarande rubbningar i fruktsamheten inträffa. Man kan emellertid fråga sig huruvida utvecklingen fortskrider med accelererad eller retarderad hastighet och huru stora förskjutningarna komma att bliva. Detta problem har tagits upp inom Nationernas Förbunds ekonomiska och statistiska avdelning och under ledning av professor *Frank Notestein* vid Princetons Universitet i U. S. A. har en serie av befolkningsprognoser för praktiskt taget varje europeisk stat och Sovjetunionen företagits för att illustrera folkmängdens förändringar 1940—1970 inom de olika staterna och förskjut-

ningen i storleksförhållandet dem emellan¹, allt under förutsättning att den framtida befolkningsutvecklingen, särskilt beträffande mortalitet och fruktsamhet anslöte sig till de under 1920- och 1930-talen observerade tendenserna. Befolkningsprognoser ha visserligen företagits tidigare i stort antal för olika stater och man har redan tidigare haft en god uppfattning om den framtida utvecklingen, ehuru man för det mesta rört sig med skilda utgångshypoteser för varje stat.

Däremot torde näppeligen problemet i sådan utsträckning ha tagits upp till behandling enligt enhetliga linjer, vilket nu har skett.

En prognos har utförts för varje stat (med undantag av de numera små staterna såsom Luxemburg m. fl. smärre stater) med utgångspunkt från folkmängdens storlek vid årsskiftet 1939—1940 och på grundval av vissa hypoteser om dödlighetens och fruktsamhetens förlopp fram till år 1970.

Slutresultatet har blivit en intressant framställning, som dock till följd av kriget numera blott har ett mycket problematiskt värde, då man helt naturligt måst bortse från det andra världskrigets förödande inverkan på befolkningen. När krigsförlusterna i stupade på slagfältet, genom bombanfall mot miljonstäderna, dödsfall i koncentrationsläger, genom sjukdomar och umbäranden kunna räknas i tiotals miljoner, måste beräkningar, som helt bortse från dessa realiteter te sig verklighetsfrämmande. Och dock hava sådana prognoser ett icke obetydligt värde, då de kunna visa huru befolkningsförhållandena i ett fredligt Europa någotsånär skulle ha tett sig under de närmaste årtiondena och förskjutningen i befolkningsstorlek mellan olika delar av Europa.

Beräkningarna hava emellertid därjämte ett värde, som något så när står sig för de delar, som fullständigt eller relativt lindrigt sluppit undan krigets fasor.

Folkmängdens storlek enligt beräkningarna i de nu nämnda delarna av Europa fram till år 1970 framgår av här återgivna tabell 1. I samma tabell gives också den beräknade åldersfördelningen 1940 och 1970 i tre stora åldersgrupper.

Den stora skillnaden i barnantal i dessa områden framträder klart och tydligt. Medan i Europa (i inskränkt bemärkelse) antalet under 15 år blott är omkring 27 % av totalbefolkningen, är rela-

¹ »La Population Future de L'Europe et de L'Union Sovjétique 1940—1970.» Société des Nations, Geneve 1944.

Tabell 1. Folkmängden i miljoner i Europa 1940-1970 samt åldersfördelningen 1940 och 1970.

Område	Folkmängd i miljoner ^{1/1}							Procentuell åldersfördelning					
								1940			1970		
	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	0-15 år	15-65 år	65- år	0-15 år	15-65 år	65- år
Nordeuropa	20,1	20,4	20,5	20,5	20,3	20,0	19,5	23,0	68,4	8,6	14,4	70,8	14,8
Brittiska öarna	50,2	50,6	50,6	50,2	49,4	48,2	46,8	21,9	69,1	9,0	14,0	71,1	14,9
Västeuropa	58,4	58,4	58,2	57,8	57,1	56,1	54,7	23,7	66,7	9,6	15,7	69,7	14,6
Mellaneuropa	104,6	106,6	107,8	108,2	107,9	105,9	104,3	23,6	68,6	7,8	15,6	70,1	14,3
Sydeuropa	77,5	80,1	82,3	84,1	85,5	86,3	86,5	29,4	63,6	7,0	18,7	70,8	10,2
Östeuropa och Balkan	87,7	91,6	95,2	98,5	101,0	104,0	105,0	33,5	61,7	4,8	22,2	70,0	7,8
Sovjetunionen	174	189	203	216	228	240	251	36,0	59,9	4,1	26,2	67,6	6,2
Norra, Västra och Mellaneuropa	234	236	237	237	234	231	225	23,2	68,2	8,6	15,2	70,3	14,5
Syd- och Östeuropa	165	172	177	183	187	190	192	31,5	62,6	5,9	20,6	70,4	9,0
Europa (excl. Sovjetunionen)	399	408	415	419	421	421	417	26,7	65,9	7,4	18,3	69,7	12,0

tiva antalet barn i Sovjetunionen uppe i 36 % (inklusive den asiatiska delen). Medan 30 % av Europas och Sovjetunionens totala folkmängd bor i Sovjetunionen, tillhör närmre 38 % av generationerna under 15 år Sovjetunionen. Skillnaden mellan de olika delarna i »Europa» är också väsentlig med den lägsta siffran för de brittiska öarna, ehuru Skandinavien, Väst- och Mellaneuropa icke komma långt efter.

Med dessa skillnader i barnantal mellan olika områden måste folkmängdsrelationerna snart förändras. Befolkningsprognoserna giva också vid handen att folkmängden i norra, västra och mellersta Europa från 234 miljoner 1940 ökar till 237 miljoner 1950 men därefter nedgår till 234 miljoner 1960 och till 225 miljoner 1970.

I södra och östra Europa blir läget helt annat. Folkmängden växer där stadigt under dessa trettio åren, från 165 miljoner 1940 till 177 miljoner 1950, 187 miljoner 1960 och till 192 miljoner 1970. Befolkningstillväxten blir visserligen enligt prognoserna mindre för varje årtionde men det torde dröja ännu ytterligare några årtionden innan folkminskning därstädes uppträder.

I Sovjetunionen präglas samtliga dessa trettio år av en stark befolkningstillväxt, ehuru även härstädes den naturliga folkökningen, såväl i absoluta mått som i proportion till folkmängden, avtager under varje femårsperiod. Resultatet blir bl. a. att Sovjetunionens folkmängd i relation till den totala folkmängden i Europa och Sovjetunionen stiger från 30 % 1940 till 38 % 1970.

Inom varje område förskjutes emellertid den relativa åldersfördelningen i riktning mot minskat barnantal och ökat antal åldringar. Folkmängden i åldrarna 15—65 år blir inom varje område år 1970 av ungefär samma relativa storlek, omkring 70 % av den totala folkmängden, medan de övriga 30 % i norra, västra och mellersta Europa fördela sig relativt jämnt på de båda andra åldersklasserna. I Sovjetunionen har antalet barn beräknats nedgå till 26 % mot 36 % år 1940, vilken siffra ändock ligger betydligt högre än den motsvarande siffran för norra, västra och mellersta Europa år 1940 men under siffran för Sydeuropa.

Ehuru det skulle föra för långt att i detalj redogöra för den beräknade framtida befolkningsutvecklingen i varje enskild stat må följande framhållas.

Endast Frankrike visar redan år 1945 en lägre folkmängds-siffra än år 1940, och företer sålunda under hela perioden 1940—1970 folkminskning. Övriga stater uppvisa högre folkmängd 1945 än år 1940. Mellan 1945 och 1950 framträder folkminskning i föl-

jande stater: Sverige, England med Skottland, Belgien samt stagnation i följande stater: Estland, Lettland, Schweiz och Österrike.¹

Under perioden 1950—1955 fortsätter folkminskningen i samtliga nyss angivna stater och till dem sällar sig Tjeckoslovakiet. Under perioden 1955—1960 tillkomma Finland, Norge och Tyskland. Senare uppträder även folkminskning i Danmark och Ungern och stagnation framträder även undantagsvis i några stater i Syd- och Östeuropa.

Huru födelsetalet och dödstalet gestaltar sig inom de olika områdena framgår icke fullt klart av de publicerade redogörelserna. Emellertid kan man från de yngsta åldersklassernas storlek bedöma födelsetalet och man kan även härleda dödsfallens antal med undantag av dödsfallen bland de nyfödda. Inom varje område visar födelsetalen enligt beräkningarna en sjunkande tendens (jfr tabell 2) medan antalet dödsfall däremot regelbundet stiger.

Tabell 2. Födelsetalet i ‰ åren 1940—1969 i Europas olika områden.

Område	1940—1944	1945—1949	1950—1954	1955—1959	1960—1964	1965—1969
Nordeuropa	14,0	12,5	11,3	10,2	9,3	8,5
Brittiska öarna	13,3	12,0	10,8	9,8	9,0	8,3
Västeuropa	13,1	12,5	11,9	11,2	10,3	9,3
Mellaneuropa	14,7	13,0	11,8	10,9	10,2	9,5
Sydeuropa	17,4	16,0	14,9	13,9	12,8	11,6
Östeuropa och Balkan	20,4	19,0	18,0	16,9	15,6	14,2
Sovjetunionen	26,9	24,1	22,0	20,1	19,1	18,2

Inom norra, västra och Mellaneuropa beräknas för åren 1940—1944 födelsetalet och dödstalet till resp. 13,9 och 11,6 ‰ och de förändras under femårsperioden 1965—1969 till resp. 8,9 och 13,6 ‰. Inom Sovjetunionen beräknas födelsetal och dödstal för åren 1940—1944 till 26,9 och 10,0 ‰ och för åren 1965—1969 till 18,2 resp. 9,7 ‰.

I denna kortfattade framställning ha resultaten av beräkningarna återgivits, sådana de redovisas i den tryckta publikationen. Då dessa befolkningsprognoser och deras resultat utan tvivel komma att citeras under kommande år, torde emellertid också en viss kritisk granskning därför vara berättigad.

¹ Vid beräkningarna har den gamla indelningen i Europa följts och icke den som var gällande vid krigsutbrottet 1939.

Varje befolkningsprognos bygger på hypotetiska antaganden om storleken av den framtida dödligheten och den framtida fruktsamheten (inom och utom äktenskapet) i skilda åldersklasser. Den gångna tiden har överallt i Europa karakteriserats av en sjunkande dödlighet och en därmed stigande medellivslängd. Att utvecklingen i områden med förhållandevis hög dödlighet kommer att gå mot sjunkande siffror, alltmer i paritet med gynnsammare ställda områden, är självklart. Men kan man (under normala förhållanden) vänta en kraftigt förbättrad dödlighet i stater med låg dödlighet? Sverige har härvid en av de gynnsammaste platserna i rangskalan, distanserad i Europa endast av Nederländerna samt i övrigt av Australien och Nya Zeeland. Men trots den redan låga dödligheten märkes även i dessa områden en stadig ehuru långsam förbättring av dödligheten, dock icke i högre åldrar.

Vid bedömningen av den framtida dödligheten har man vid prognoserna antagit att dödligheten allt framgent går ned i varje åldersklass. För de stater, där dödligheten fortfarande är relativt hög, antages att förbättringen sker i ungefär den takt, man tidigare observerat i stater med nuförtiden låg dödlighet. Mot det antagandet kan givetvis ingen större invändning göras men däremot kan tvivel riktas mot den vid beräkningarna antagna icke obetydliga nedgången i länder med låg dödlighet, såsom de skandinaviska länderna och i viss mån även Västeuropas länder. Särskilt gäller detta dödligheten i de högre åldrarna.

Den förutsatta dödlighetsförbättringen i länder med låg dödlighet leder troligen till en mindre överskattning av den framtida folkmängden i medelåldrarna och högre åldersklasser.

Som ett exempel härpå må nämnas följande.

Den svenska folkmängden i åldrarna över 20 år beräknas enligt prognoserna under de närmaste 20 åren öka med 404,000 och folkmängden i åldrarna över 65 år med 218,000. En av Statistiska Centralbyrån i Sverige företagen beräkning över den framtida befolkningsstorleken, varvid man tillämpat dödlighetstalen för åren 1936—1940, har givit som siffermässigt resultat en folkökning av 284,000 och 191,000 i de resp. åldersklasserna under samma period. Den hypotetiska dödlighetsförbättringen skulle sålunda innebära en folkmängdsökning med 120,000 utöver den som skulle ske med fortsatt konstant dödlighet i enlighet med åren 1936—1940.

Personligen är jag av den uppfattningen att man vid befolkningsprognoserna något överskattat kommande dödlighetsförbättring-

arna utan att dock vilja förneka att sådana kunna ske även i länder, som i likhet med Sverige redan ha en låg dödlighet.

Man kan t. ex. icke förbise det faktum att dödligheten i städerna, åtminstone i Sverige, ligger över dödligheten på landsbygden och att det alltmer urbaniserade livet med dess jäkt icke är särskilt ägnat att förlänga livslängden i högre åldrar.

Men en större uppmärksamhet måste dock ägnas de grunder, som legat som underlag för fruktsamhetens och födelsetalets förändringar. Det är de hypotetiska antagandena härom, som i än högre grad bestämma prognosernas värden.

Man har härvid allmänt räknat med en fortsatt nedgång i samtliga länder av fruktsamheten i olika åldrar men att nedgången per år blir mindre ju lägre fruktsamheten är, till dess man slutligen erhåller ett stabilt slutvärde, betydligt lägre än värden nu observerade. Man har utgått från den observerade fruktsamhetsnedgången i åtskilliga europeiska och utomeuropeiska stater under 1920- och 1930-talen och satt nedgången i relation till fruktsamhetens storlek. Genom matematiska formler har det sedan varit möjligt att bestämma en kurva, som skulle ange fruktsamhetens storlek i framtiden för varje land efter en enhetlig schablon.

Ett sådant förfaringsätt synes emellertid vara alltför enkelt och schablonmässigt. Att fruktsamheten sjunker i stater, där den ännu är förhållandevis hög må vara rimligt men att fruktsamhetsnedgången skall fortsätta i stater, där den under mitten av 1930-talet var synnerligen låg må betraktas som varande ett alltför schablonmässigt betraktelsesätt.

För Sveriges vidkommande leder antagandet till det resultatet att antalet födda årligen beräknas till 1936—1939 90,000, 1940—1944 82,000, 1945—1949 72,000 ... och 1965—1969 44,000 (approximativt). I de befolkningsprognoser, som verkställdes av förra befolkningskommissionen, ingick ett alternativ, som räknade med fortsatt fruktsamhetsnedgång, och där blev den beräknade födelsesiffran 1965—1969 41,000. Den prognosen företogs dock egentligen endast för att illustrera verkningarna av en fortsatt fruktsamhetsnedgång med åtföljande förändringar i befolkningens ålderssammansättning. De övriga samtliga prognoserna byggde däremot på antagandet av en konstant fruktsamhet (men olika giftermålsfrekvens) och födelsetalet 1966—1970 beräknades därvid variera mellan 66,000 och 79,000, d. v. s. avgjort högre än den härovan angivna enligt Nationernas Förbund.

Uppenbart leder den företagna befolkningsprognosen för Sveriges vidkommande till allt för låga värden på fruktsamheten.

Detsamma måste gälla övriga länder där fruktsamheten under 1930-talet varit för låg. Den torde aldrig kunna nedgå så långt, som här är förutsatt. Slutsatsen måste därför bliva den att prognoserna för ett flertal olika länder, främst de nordeuropeiska och västeuropeiska staterna giva en synnerligen skev bild av den framtida befolkningsutveckling, som skulle inträffat under bortseende av det andra världskriget. Man har för dessa områden räknat med något för stor dödlighetsförbättring och en verklighetsfrämmande fruktsamhetsnedgång.

Till detta kommer att hittills bekanta siffror över födelsetalet i ett flertal stater (trots kriget) visa ett förlopp, som markant bryter av från det förgångna och mot prognoserna.

Sveriges födelsesiffror enligt prognoserna ha varit som nyss nämnts, 90,000 åren 1935—1939 och 82,000 1940—1944. De verkliga siffrorna för dessa perioder hava varit 91,000 och 113,000. Den sista siffran överstiger således med 31,000 prognossiffran. Man skulle de facto kunnat bortse från 1944 års födelsesiffra och enbart under de fyra åren 1940—1943 fått ett högre födelsetal än vad prognoserna räknat med för hela perioden 1940—1944.

Siffrorna för andra länder visa samma förlopp som framgår av följande tablå.

Stat	Verklig födelsesiffra 1935—1939	Ungefärlig prognossiffra 1940—1944	Verklig födelsesiffra ¹ efter år 1940
Sverige	91,000	82,000	113,000 (5 år)
Danmark	67,000	63,000	76,000 (4 år)
Finland	75,000	65,000	74,000 (3 år)
Norge	44,000	42,000	47,000 (2 år)
England	611,000	550,000	616,000 (3 år)
Belgien	129,000	115,000	106,000 (3 år)
Nederländerna	174,000	160,000	186,000 (3 år)
Frankrike	623,000	530,000	528,000 (3 år)
Schweiz	64,000	59,000	72,000 (3 år)
Spanien	528,000	490,000	567,000 (2 år)
Italien	1,006,000	850,000	970,000 (3 år)

¹ Siffran inom parentes anger det antal år, för vilka den verkliga födelsesiffran är en medelsiffra.

I nästan samtliga dessa länder, som med undantag av Sverige och Schweiz i högre eller mindre grad drabbats av krigets förödelse, har ingen sänkning av födelsesiffran skett i stil med den i prognoserna förutsatta. Tvärtom kan man flerstädes spåra en ökning av födelsetalet trots kriget ehuru icke fullt så markant som den vilken skett i Sverige. Av de i tabellen angivna länderna uppvisar endast Finland, Frankrike, Belgien och Italien födelseminskning under åren efter 1940. I Finland var såväl under år 1940 som 1942 födelsetalet mycket lågt men det var högt 1941 och 1942 års siffra är säkerligen ett exceptionellt undantag. Nedgången må betraktas som en direkt följd av kriget. I Danmark och i Norge spåras en födelseökning ehuru icke av samma storlek som i Sverige. I Frankrike liksom i Belgien visar födelsetalet låga siffror 1940—1941 men återgång till »normala» förhållanden antydes även här. I Nederländerna stiger däremot trots kriget och ockupationen födelsetalet utöver den förut höga nivån.

I Italien framträder däremot även under senare år en fortsatt födelseminskning.

I nästan samtliga här angivna länder ligger trots kriget födelsetalet avgjort över den nivå som man enligt befolkningsprognoserna skulle förväntat. Skillnaden är icke obetydlig. Endast de båda länderna Frankrike och Belgien uppvisa födelsetal under prognossiffran.

Det anförda må vara tillräckligt för att visa att de utförda befolkningsprognoserna i sina hypoteser om fortsatt fruktsamhetsnedgång röra sig med avgjort felaktiga förutsättningar och den bild de giva av utvecklingen för norra och västra Europa ställer framtiden i en allt för mörk dager. Man bör därför icke räkna med att folkminskning inträder så snart som här är antaget.

Vad prognosen för Sovjetunionens vidkommande beträffar må anmärkas att man härvid i många avseenden måst röra sig med hypoteser om förhållandena under 1920- och 1930-talet och att utgångsläget och utgångsförhållandena för prognosen äro osäkra. Några data som ingående illustrera utvecklingen därstädes under de senare åren givas icke. (Jag må i detta hänseende hänvisa till ett par artiklar i denna tidskrift 1943.)

De anförda befolkningsprognoserna avse att giva en bild av utvecklingen, sådan den borde ha blivit om kriget icke hade förfunnits. Läget har emellertid avgjort förändrats.

Huru utvecklingen efter kriget skall ställa sig i Mellaneuropa (Tyskland, Tjeckoslovakiet, Österrike och Ungern) samt Östeuropa

med Balkan och Sovjetunionen torde vara tämligen lönlöst att diskutera för närvarande.

Endast synnerligen vaga siffror över befolkningsförlusterna ha givits, kanhända delvis överdrivna men i stort innebära de att befolkningsförlusterna i dessa områden varit oerhörda och säkerligen betydligt större än de rubbningar, som åstadkommos under förra världskriget.

Endast för norra och västra Europas stater torde det vara möjligt att diskutera krigets inflytande på befolkningsutvecklingen. Man kan beträffande dem konstatera att det andra världskrigets inverkan på befolkningsutvecklingen icke blir av samma verkan som förra krigets. De direkta krigsförlusterna hava varit avgjort mindre än under förra kriget och även de civila förlusterna ha icke varit av alltför förödande inverkan. Men denna fråga må måhända mera ingående diskuteras när en gång mera definitiva siffror föreligga.

*

Sedan ovanstående skrevs ha uppgifter varit synliga att det totala antalet offer för kriget skulle vara mellan 30 och 40 miljoner, säkerligen med huvuddelen i Sovjetunionen, Östeuropa med Balkan och Tyskland. Från ryskt håll har siffran 12—15 miljoner nämnts för Sovjetunionen. Huruvida dessa siffror inkludera den indirekta förlusten genom en minskning av födelsetalet är dock ovisst.

Man skulle därför kunna säga, att hela den beräknade ökningen i Sovjetunionen under de fem åren 1940—1944 (se tabell 1) gått förlorad, men därjämte även förmoda att förlusten av flera miljoner män i de för familjebildning lämpligaste åldrarna blir märkbar i den framtida utvecklingen.

För Östeuropa och Mellaneuropa har mycket mer än den beräknade ökningen under åren 1940—1944 gått förlorat och man torde kunna räkna med att hela det sista fredsdecenniets folkökning likaledes utplånats.¹

¹ I serien »Världspolitikens dagsfrågor» har nyligen utkommit en broschyr »Europas framtid och befolkningsfrågan» av lic. Erland von Hofsten, behandlande samma problem som denna artikel.